

CEA
MAI BUNĂ
CALE

#TheBestWayBulletin
nr. 7

2021

CUPRINS

Epoca iluminismului în Estonia / Kevin TAMMEARU	3
În Rusia forța fizică și pistoalele paralizante au devenit arme împotriva drepturilor fundamentale / Olga GUȚUȚUI	6
Conflictul transnistrean, instrument propagandistic de campanie electorală / Dan NICU	9
Crizele constituționale, o problemă juridică sau politică / Igor CIUREA, Constantin CHILIAN	14
Implementarea schimbului de date în format electronic pentru autoritățile administrației publice locale / Igor CIUREA, Igor ARAMĂ	19
Despre noi	24

Acest material a fost elaborat în cadrul proiectului **The Best Way: Periodic Bulletin** finanțat de către **Fundația Friedrich Naumann pentru Libertate (FNF)**.

Opiniile și concluziile exprimate în prezentul material le aparțin autorilor și experților și nu reflectă în mod necesar poziția finanțatorului.

Preluarea elementelor de text, imagine, tabele sau grafice se va face cu citarea sursei, respectiv **LID Moldova**, încorporând hyperlink-ul aferent.

Copyright © LID Moldova

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Notă de limitare a responsabilității

Opiniile exprimate în buletinul de față
reprezintă exclusiv punctul de vedere al autorilor!

Coordonatori:

Sergiu BOGHEAN, Igor CIUREA

Editor:

Victoria CAZACU

Design și machetare:

Vitalie ICHIM

Contacte:

Republica Moldova, municipiul Chișinău, strada Alexei Mateevici, 84/1
office@lidmoldova.org
<https://lidmoldova.org/>

Epoca iluminismului în Estonia

Kevin TAMMEARU | Expert LID Moldova

Este expert în industria tehnologiei din Estonia, care, în prezent, deține funcția de manager executiv de dezvoltare a afacerilor în cadrul Cybernetica, o companie axată pe cercetare și dezvoltare, care dezvoltă și implementează soluții critice pentru misiune în e-guvernare, supraveghere maritimă și comunicații radio. Cybernetica este considerată una dintre principalele companii care au avut un rol critic în succesul e-Estoniei. În cadrul LID Moldova, el oferă expertiză în domeniul tehnologiei informației și comunicării, digitalizare și e-guvernare. Anterior, a fost director executiv al Camerei de Comerț Britanico-Estone.

Kevin Tammearu deține un master în comunicare strategică corporativă la Universitatea din Tallinn și o diplomă de licență în Administrație Publică și Științe Politice, Universitatea de Tehnologie din Tallinn. Kevin oferă consiliere cu privire la recomandările politice și planurile de acțiune, cu privire la modul de îmbunătățire a serviciilor publice digitale și la modul de dezvoltare a unei societăți informaționale inteligente și sigure.

Un mesaj transmis în noaptea alegerilor din anul 2019 a deschis calea spre un guvern cu un partener de coaliție de extremă dreaptă. Era un mesaj scurt: „Dormi?”, transmis de către Prim-ministrul, Jüri Ratas, care tocmai pierduse alegerile și care nu era gata să renunțe la fotoliul său. Câștigătorii alegerilor, Partidul Reformist în frunte cu Kaja Kallas, fusese invitați de către Președintă să formeze împreună un Guvern, o invitație fără succes, pentru că se duceau deja alte tratative la care aceștia nu erau parte.

Evul Mediu

În schimb, Partidul de Centru a format o coaliție cu doi parteneri: un partid conservator (Uniunea pentru Patrie), care obținuse un rezultat electoral relativ slab, și un partid populist de extremă dreaptă, care reușise să-și mărească semnificativ ponderea mandatelor în Parlament. Liderul de atunci al formațiunii de extremă dreaptă (Partidul Poporului Conservator), Mart Helme, era destinatarul aceluia mesaj.

Pentru aproape doi ani, Guvernul a jonglat de la un scandal la altul.¹²³ Erau momente când se părea că soluționarea unui scandal se încununa cu apariția altuia. Ceea ce făceau sau spuneau deputații din Partidul Poporului Conservator sau miniștrii acestora erau factorii care, în majoritatea cazurilor, declanșau aceste scandaluri. Erau momente când problema fusese transmisă spre examinare aliaților Estoniei, iar din cauza gravității sale, Președinta a considerat oportună întrunirea Consiliului pentru Apărare Națională⁴.

Acest experiment i-a permis formațiunii de extremă dreaptă să modeleze discursul politic ce era considerat acceptabil din punct de vedere social și a testat la stres robustețea instituțiilor democratice

¹ Estonian World, „Ministrul populist de interne al Estoniei: «Roșii» încearcă să lichideze Finlanda”

² Estonian World, „Ministrul eston de extremă dreaptă demisionează după o zi în funcție”

³ Estonian World, „Un membru al Consiliului de administrație al serviciului public de radiodifuziune din Estonia numește prezentatorii TV «sodomiți»”

⁴ ERR, Serviciul public de radiodifuziune din Estonia, „Președintele convocă luni Consiliul de apărare pentru a discuta despre relațiile SUA-Estonia”

din Estonia. Partidul a fost suficient de puternic ca să reziste acestei presiuni și a contribuit, într-o măsură oarecare, la închiderea acestui capitol⁵ și la instituirea unei noi epoci a iluminismului în Estonia.

La 12 ianuarie curent, Serviciul de securitate internă și Procuratura au anunțat public despre o anchetă în desfășurare, invocând suspiciunea implicării formațiunii de centru și a altor cinci persoane într-o schemă de corupție. Printre aceste persoane se numărau și secretarul general al formațiunii de centru și consilierul Ministrului finanțelor. Ministrul finanțelor făcea parte din Partidul Poporului Conservator, devenind președintele acestuia după retragerea din funcție a tatălui său.

Jüri Ratas a demisionat a doua zi dimineața. În aceeași noapte, liderul Partidului Poporului Conservator primise un mesaj. Spectacolul lor se încheiase.

O schimbare de forțe

Era timpul ca Estonia să revină la programul de bază⁶, acela de a fi o țară deschisă, orientată spre viitor, care are relații solide cu partenerii săi și care pune accentul pe dezvoltarea punctelor sale forte. Acest lucru, cu siguranță, va fi o provocare, în condițiile în care poporul încă se mai vindecă de unele dintre rănilor deschise pe care le-a lăsat guvernul anterior, nemaivorbind de nenumăratele cicatrici.

Kaja Kallas și Partidul Reformist⁷ au, astfel, a doua șansă să formeze o coaliție. Atât cetățenii, cât și partidul își aminteau foarte bine experiența formării unui guvern ultima oară⁸. Iată de ce acum trebuiau să-și joace bine cărțile.

Interesant este că acest lucru însemna și o a doua șansă pentru formațiunea de centru⁹, în condițiile în care cele două partide au continuat discuțiile despre formarea unei coaliții. Doi adversari istorici (și membri ai aceluiași partid european, ALDE) care împărtășise împreună responsabilitatea guvernării doar o singură dată. Se întâmpla în urmă cu aproape două decenii,

în frunte cu Siim Kallas, tatăl lui Kaja Kallas și fondatorul Partidului Reformist.

Partidul Reformist va trebui fără îndoială, împreună cu această nouă coaliție, să lupte împotriva problemelor legate de corupție. Prim-ministrul Jüri Ratas, care a demisionat, nu a făcut parte din discuțiile aferente coaliției, iar șefa discuțiilor pentru formațiunea de centru, Mailis Reps, nu face parte din noul guvern format. Aceasta, la fel, și-a dat demisia¹⁰ cu umbra corupției trasă peste ea.

Anii care vor urma vor fi provocatori, iar principalii factori de decizie ai formațiunii de centru nu vor mai ocupa funcții în ministere. Adevărata provocare este, însă, în altă parte. Criza din sectorul sănătății este una iminentă, drept urmare se face resimțită criza economică, iar poporul are nevoie de restabilirea sistemului social.

Iluminismul

Chiar dacă miza era mare, coaliția a mers înainte cu un acord formulat relativ vag¹¹, însă cu un cabinet care se mândrește cu prima femeie-premier din Estonia, cu cel mai mare număr de femei-miniștri¹² și cu un impuls de a readuce țara pe drumul cel bun. Analistii și comentarii politici nu se așteaptă la prea multe reforme semnificative de la această coaliție¹³ care fusese numită guvern de criză.

Am putea, totuși, să spunem că revenirea Estoniei pe drumul cel bun (deși cu propriile probleme), revenirea sa la un discurs politic constructiv și la un proces decizional transparent este, în sine, o reformă semnificativă. Asta dacă s-ar face comparația cu anteriorul guvern.

Deși unul dintre partide continuă să facă parte din cabinet, diferența dintre guvernul care pleacă și cel care vine este evidentă. Și, deși acordul de formare a coaliției¹⁴ este perceput ca fiind ambiguu, există deja semne de reformă în raport cu relațiile internaționale, transformarea digitală, schimbările climatice și, bineînțeles, ameliorarea situației pandemice.

⁵ ERR, „Prim-ministrul Jüri Ratas demisionează după un scandal legat de un împrumut de stat”

⁶ Financial Times, „Estonia urmează să aibă un nou guvern condus de prima femeie prim-ministru”

⁷ ERR, „Președintele urmează să-i propună oficial liderei Partidului Reformist, Kaja Kallas, să formeze o nouă coaliție”

⁸ ERR, „Analist politic: am putea vedea o repetare a anului 2019”

⁹ Estonian World, „Guvernul Estoniei are, din nou, un partid criminal în serie”

¹⁰ ERR, „Mailis Reps demisionează din funcția de ministru a educației”

¹¹ ERR, „Kallas: Acordul de formare a coaliției va fi general”

¹² Estonian World, „Kaja Kallas devine prima femeie-premier din Estonia”

¹³ ERR, „Analist: mari reforme nu se așteaptă de la noul guvern”

¹⁴ ERR, „Acordul de formare a coaliției: Guvernul constituit din Partidul de Centru și Reformist pentru perioada 2021-2023”

Transformarea digitală și societatea inteligentă

Dacă analizăm acordul de formare a coaliției și câteva dintre declarațiile recente, atunci este evident că transformarea digitală este din nou un element strategic în toate domeniile. De altfel, anume transformarea digitală i-a permis Estoniei să devină e-Estonia¹⁵, o republică digitală care, pe lângă indicarea căii de urmat, le oferă celorlalte țări, indiferent de dimensiune, sfaturi și direcții.

Ca atare, Prim-ministra a declarat că serviciile proactive și bazate pe evenimente constituie o prioritate în cadrul programului său de guvernare. De o manieră simplificată, serviciile proactive¹⁶ se referă în acest caz la modul de proiectare a serviciilor publice, astfel încât acestea să fie inițiate mai degrabă de sectorul public, decât de cetățeni. De exemplu, Agenția Transport Auto le reamintește cetățenilor despre faptul că permisele lor de conducere sunt pe cale să expire. În cazul pașapoartelor și al buletinelor de identitate, lucrurile stau la fel.

Un caz mai complex este alocația pentru copii pe care statul o asigură de la naștere până la adolescență. Un serviciu proactiv în acest caz înseamnă că părinții nu vor mai trebui să completeze cereri, pentru că autoritățile le sugerează deja că sunt eligibili pentru acest sprijin financiar. Guvernul dat va fi martorul continuării (să sperăm chiar și al amplificării) a unui proces mai amplu, care este deja în desfășurare de câteva decenii.

La fel, de un sprijin puternic se bucură acum o politică prin care cel puțin 1% din PIB este alocat activităților de cercetare și dezvoltare și un accent pe inovarea din sectorul privat.

Politica privind schimbările climatice și o Estonie ecologică

O atenție mai sporită este acordată, însă, politicii privind schimbările climatice și energiei, cu orientare spre sursele regenerabile, climă și neutralitatea de carbon. Totuși, o provocare semnificativă rămâne comitatul Ida-Virumaa din nord-estul Estoniei. Cei mai mari angajatori și contribuabili economici din această regiune sunt minerii de șisturi bituminoase și producătorii de energie.

Cu ambiția de a opri producerea de energie din șisturi bituminoase până în anul 2035 și de

Kaja KALLAS (în dreapta) și guvernul ei investit de către Președinta Estoniei, Kersti KALJULAID (în stânga).

Fotografie: Ken MÜRK/ERR

a renunța cu totul la utilizarea șisturilor bituminoase în sectorul energetic până în anul 2040, regiunea ia în considerare schimbări la scară largă în economia sa de bază, precum și marea indignare pe care o vor avea localnicii în cazul în care progresele vor fi slabe. Totodată, se întâmplă ca Partidul de Centru să aibă și cea mai mare susținere electorală în această regiune.

Relațiile internaționale și o Estonie sigură

La capitolul politică externă și relații internaționale, Partidul Reformist a acordat prioritate de-a lungul anilor aderării ca membru la organizații internaționale precum UE, ONU, NATO, OCDE, OSCE și menținerii unei relații strânse cu țările occidentale. În acordul de formare a coaliției, partidul a menționat cu fermitate continuarea acestei direcții, cu accent pe activitatea în cadrul UE și NATO. Ba mai mult, acesta a subliniat importanța legăturilor transatlantice și a relației cu SUA.

De asemenea, relația dintre Estonia și Republica Moldova este văzută într-o lumină pozitivă, dat fiind faptul că o atenție sporită în cadrul acordului a fost dată sprijinului țărilor din Parteneriatul Estic. Mai exact, este vorba despre susținerea creării unor societăți libere și democratice cu instituții robuste.

Deși este clar că Kaja Kallas are în față provocări enorme, există un sentiment revitalizat de încredere și o bunăvoință generală față de capacitatea ei de a conduce țara pe acest drum dificil. A reînviat speranța pentru schimbări semnificative și pozitive în țară.

¹⁵ The New Yorker, „Estonia, republica digitală”

¹⁶ e-Estonia, „Guvernarea proactivă îmbunătățește modul de prestare a serviciilor în Estonia”

În Rusia forța fizică și pistoalele paralizante au devenit arme împotriva drepturilor fundamentale

Olga GUȚUȚUI | Expert LID Moldova

Activează în domeniul media din anul 2011 și este specializată în legislația media. În perioada 2011–2015 a fost consultant principal în Comisia parlamentară Cultură, Educație, Cercetare, Tineret, Sport și Mass-media. Ulterior, a deținut funcția de membră a Consiliului Audiovizualului. Acum, Olga este director de programe la postul de televiziune TV8. Pe parcursul activității a fost implicată în mai multe proiecte de cercetare și studii de evaluare privind situația mass-media din Republica Moldova. Din 2020 este expert LID Moldova pentru legislație și politici mass-media.

Libertatea de exprimare și libertatea la întrunire sunt strâns conectate între ele, întrucât exercitarea dreptului la libera exprimare se manifestă prin libertatea de opinie, libertatea de asociere, libertatea de a manifesta pașnic, libertatea de a primi și de a transmite informații și idei, fără a ține seama de frontiere. Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale trebuie să fie prevăzute de lege, să constituie măsuri necesare pentru apărarea securității naționale, a siguranței publice, a drepturilor și libertăților altor persoane precum și, să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Conform normelor internaționale, dreptul persoanelor la întrunire cu alte persoane, pentru a-și face cunoscută poziția colectivă, este un drept fundamental pentru democrațiile funcționale și, așa cum arată realitatea, în statele cu regim autoritar acestea nu există. Un exemplu în acest sens este Federația Rusă. Deși, Constituția Federației Ruse vorbește despre drepturi și libertăți, printre care și libertatea de exprimare, autoritățile nu întârzie să reprime orice manifestație care deranjează, aplicând neîntemeiat forța. Conform „Democracy Index”, realizat de The Economist Intelligence Unit¹, și în 2020 Rusia rămâne a fi clasată la categoria statelor cu un regim autoritar.

La începutul acestui an, în zilele de 23 și 31 ianuarie, în Federația Rusă au avut loc proteste masive, organizate în susținerea opozantului rus Alexei Navalnii. Manifestații cu același mesaj s-au desfășurat și dincolo de hotarele Rusiei. Ca număr de participanți și ca amploare, acestea sunt considerate cele mai mari proteste din ultimii ani organizate în Rusia. Un alt specific al acestor proteste este forța aplicată nejustificat de către polițiști asupra participanților și jurnaliștilor care își exercitau meseria. Sindicatul jurnaliștilor din Federația Rusă a înregistrat cazuri alarmante de încălcare a drepturilor jurnaliștilor

¹ Рейтинг стран по уровню демократии, <https://nonews.co/directory/lists/countries/democracy>

în timpul reflectării evenimentelor și, respectiv, încălcări flagrante ale dreptului la întrunire a cetățenilor.

Potrivit informațiilor prezentate de către instituții media și organizații pentru monitorizarea drepturilor și libertăților, la 23 ianuarie au fost înregistrate 58 de incidente de restricționare în raport cu activitatea jurnaliștilor, iar la data de 31 ianuarie numărul acestora a crescut considerabil, ajungând până la 104. Abuzurile vizează reținerea jurnaliștilor, acțiuni violente împotriva lor, inclusiv cazuri de intimidare: avertismente din partea polițiștilor, rețineri și arestări. Au fost reținuți angajați ai mai multor instituții media, printre care: RBK, Novaia Gazeta, Radio Svoboda, Kommersant, Eho Moskvi² ș.a. Sindicatul jurnaliștilor a remarcat și faptul că presiunile au început încă din seara de 30 ianuarie, poliția „vizitându-i” pe mulți dintre potențialii

participanți la proteste, în special pe jurnaliștii care au reflectat manifestațiile din 23 ianuarie. Reținerile jurnaliștilor au fost de-a dreptul alarmante, fiind aplicată forța fizică și chiar pistoale paralizante. De altfel, aceleași metode au fost utilizate și în raport cu protestatarii pașnici.

De exemplu, în momentul reținerii, corespondentul postului de radio Eho Moskvi, Arsenii Vesnin a fost bătut, iar în raport cu jurnalistul redacției AvtozakLive, Nikita Stupin, poliția a utilizat un pistol paralizant. Într-o manieră dură, chiar în momentul reflectării manifestațiilor din Sankt Petersburg, având pe el echipament pe care scria „presa”, a fost reținut jurnalistul Gheorghii Markov. Acesta a fost lovit și electrocutat în același timp. Echipamentul de filmare pe care îl utiliza a fost deteriorat³. Iar în ajunul acțiunilor din 31 ianuarie a fost reținut redactorul șef al Mediazon, Serghei Smirnov. S-a întâmplat chiar în momentul în care acesta era la plimbare cu fiul său. Totodată, de pe urma protestelor au avut de suferit mii de cetățeni care au venit să manifesteze pașnic sau care, pur și simplu, erau atunci în stradă. Numărul celor reținuți în ianuarie 2021 este unul record pentru protestele din ultimii ani, organizate în Federația Rusă. Potrivit datelor OVD - info, la 23 ianuarie au fost reținute peste 4000 de persoane, în 125 de orașe ale Rusiei⁴, iar la data de 31 ianuarie numărul reținerilor a crescut la până peste 5000, în 86 de orașe ale Federației Ruse⁵. În timp ce poliția folosea neîntemeiat forța împotriva protestatarilor, aceștia scandau: „Nu suntem înarmați”. Protestatarii reținuți au fost plasați în condiții inumane și degradante, iar unii dintre ei au fost supuși și violenței fizice. Până la data de 11 februarie au fost inițiate 90 de dosare penale împotriva protestatarilor⁶. O altă tehnică utilizată împotriva dreptului de a manifesta a luat forma restricționării circulației. În acest sens, cu o zi înaintea protestelor din 31 ianuarie a fost închis centrul orașului Moscova și 7 stații de metrou, alte rute ale transportului public au fost direcționate pe alte trasee, pentru ziua următoare.

² От Якутска до Череповца: по всей стране прошли целенаправленные задержания журналистов https://profjur.org/ot-jakutsk-a-do-cherepovca/?utm_source=facebook.com&utm_medium=social&utm_campaign=po-vsey-strane-proshli-tselenapravlennye-z&utm_content=47574296

³ «Свобода прессы демонстративно и массово нарушалась правоохранительными органами на акциях в поддержку Навального» https://rsf.org/sites/default/files/russie_2021_02_01_journalistes_massivement_interpelles_rus_1.pdf

⁴ «Свободу Навальному!» Итоги всероссийской акции протеста 23 января <https://ovdinfo.org/articles/2021/01/23/svobodu-navalnomu-itogi-vserossiyskoy-akcii-protesta-23-yanvarya>

⁵ Вторая всероссийская акция протеста «Свободу Навальному». Итоги 31 января <https://ovdinfo.org/articles/2021/01/31/vtoraya-vserossiyskaya-aksiya-protesta-svobodu-navalnomu-itogi-31-yanvarya>

⁶ Уголовные дела за участие в акциях протеста в поддержку Навального. Гид ОВД-Инфо <https://ovdinfo.org/navalny-protests>

Fotografie: Maxim SHEMETOV/REUTERS

Încălcările înregistrate în Federația Rusă, în timpul ultimilor proteste, reprezintă o atingere gravă a drepturilor și libertăților fundamentale. Proteste pașnice, pur și simplu, au degenerat într-o „vânătoare” a autorităților împotriva manifestanților și a reprezentanților unor instituții mass-media. Organizația Reporteri fără Frontiere a condamnat acțiunile represive împotriva jurnaliștilor și a solicitat Uniunii Europene introducerea de noi sancțiuni personale. În același context, șeful diplomației UE, Josep Borrell, într-o postare pe Twitter, a menționat: „Oamenii trebuie să își poată exercita dreptul de a protesta fără teamă de represiune. Rusia trebuie să-și respecte angajamentele internaționale”. Faptul că poliția a devenit atât de agresivă în acțiunile sale trezește un sentiment de frică și vorbește despre lipsa argumentelor pentru un dialog civilizată. Metodele

de hărțuire și intimidare în raport cu jurnaliștii, dar și cu cetățenii pașnici, denotă o încălcare gravă a dreptului la libera exprimare și a dreptului la întruniri. Nu că Rusia ar fi un stat în care drepturile omului sunt o prioritate incontestabilă, dar, cele întâmplate denotă o realitate și mai tristă a condițiilor în care trăiesc cetățenii Federației Ruse. Pe de altă parte, avalanșa protestelor din ianuarie 2021 vorbește despre faptul că cetățenii Federației Ruse s-au antrenat în lupta pentru drepturile și libertățile lor fundamentale. Ei nu s-au lăsat intimidați și au depășit orice frică. Iar în unison cu vocea lor au fost jurnaliștii instituțiilor media independente, care, indiferent de împrejurări și circumstanțe, au continuat să reflecte acțiunile protestatarilor. Potrivit ministrului de externe lituanian, Gabrielius Landsbergis, „în numeroase orașe din Rusia schimbarea plutește în aer”.

Conflictul transnistrean, instrument propagandistic de campanie electorală

Dan NICU | Expert LID Moldova

A studiat științe politice la Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București și a scris două volume de analiză socială și politică, al doilea numindu-se „Moldovenii în tranziție” și tratând subiectul tranziției post-sovietice din Republica Moldova într-o paradigmă mai largă a transformărilor social-politice din acest teritoriu pe parcursul ultimelor două secole. A colaborat cu analize de politică internă și externă, în special privind spațiul ex-sovietic și regiunea Mării Negre, la publicațiile periodice *Adevărul*, *Adevărul Moldova*, *Cotidianul* (București), *Timpul* (Chișinău). În 2019-2020 s-a specializat în comunicare strategică la Universitatea din Varșovia cu o bursă de cercetare obținută în cadrul programului Lane Kirkland. Interesele sale de analiză și cercetare cuprind atât securitatea regională în zona Mării Negre și spațiul ex-sovietic cât și sfera politică din Republica Moldova, subiecte aflate în conexiune. Este pasionat de istorie, geografie și literatura science fiction.

În rezultatul confruntării politice dintre noul președinte, Maia Sandu, și Partidul Socialiștilor în frunte cu ex-președintele Igor Dodon, secondată de aliații din Partidul „Șor”, parlamentul Republicii Moldova a fost dizolvat, demarându-se procedurile premergătoare unei noi campanii electorale pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie. Acestea se desfășoară sub auspiciile unei ascensiuni politice a partidului pro-prezidențial PAS și a unei poziționări eminamente defensive și agresive a Partidului Socialiștilor, care a reușit să-și schimbe și aliații, atrăgând Partidul Comuniștilor într-un bloc electoral. Mai mult decât oricând, Partidul Socialiștilor adoptă strategia cetății asediate și joacă în comunicarea de campanie cartea geopolitică. Miza PSRM-PCRM este de a obține un efect de tip „rally around the flag” (adunare în jurul steagului), adică mobilizarea exemplară la vot a tuturor cetățenilor care acceptă, interiorizează și împărtășesc mesajul bazat pe proiectarea unei confruntări geopolitice, pe teritoriul Republicii Moldova, între Vest (prezentat în mod negativ) și Est – Rusia (prezentat în mod pozitiv). Iar pentru a avea succes în stimularea fricilor anumitor categorii de populație în fața pretinselor „invazii” din Occident și a ceea ce socialiștii numesc trecerea republicii sub conducere din exterior, Igor Dodon și echipa lui au nevoie de un „sâmbure de adevăr” pe care să-și construiască mesajele. Acesta vine, de această dată, din raioanele din stânga Nistrului și se manifestă sub forma creșterii artificiale a tensiunilor dintre așa-zisele „autorități” autoprocimate și instituțiile legitime ale puterii, pentru a servi drept fundamentare tezelor exprimate în campanie de socialiști, verbalizate cu precădere de Igor Dodon. Este vorba despre propagarea unor frici, adesea a unor frici primare – frica de război, de haos – precum și stimularea xenofobiei, toate aceste elemente împletindu-se într-un scenariu de tip apocaliptic în care ar urma, în mod iminent, să „ne pierdem țara”, adică Republica Moldova ar urma să dispară de pe harta lumii. Iar singura cale de a evita acest colaps al statului moldovean ar fi votarea masivă a blocului electoral al comuniștilor și socialiștilor,

ca aceștia să poată governa. Unul dintre elementele de bază ale comunicării strategice a socialiștilor în această perioadă este invocarea regiunii transnistrene în contextul generării fricii de „război”. Iar de dincolo de Nistru, li se facilitează sarcina. Cum? Urmează să aflăm din rândurile care urmează.

„Dreapta înseamnă război”

Președintele Partidului Socialiștilor, Igor Dodon, a ales să-și radicalizeze discursul într-o manieră care ar putea fi calificată drept isterică – dacă nu ar genera insecuritate pentru Republica Moldova. Declarațiile făcute de acesta, pe data de 21 mai, în cadrul vlogului numit „Președintele Igor Dodon răspunde”, utilizează într-un singur construct textual sintagme precum „război”, „destabilizare pe Nistru”, „partide de dreapta”.

„Victoria partidelor de dreapta poate duce la destabilizarea situației, ca în Ucraina. Nu cred că cineva vrea să dea țara sub control extern, așa cum s-a întâmplat cu instituția prezidențială. Sunt sigur că majoritatea absolută nu dorește acest lucru.

Dacă va avea loc acest lucru, atunci va fi inevitabilă destabilizarea pe Nistru și nu doar. Știți cum spun oamenii noștri: „Fie ce-o fi, doar război să nu fie”. Iar victoriile forțelor de dreapta înseamnă război și destabilizare. Pentru ca mai târziu oamenii să nu spună că nu au fost avertizați”¹

Nu vom da aici mai multe judecăți de valoare privind declarațiile făcute de Igor Dodon, ci vom încerca să le punem într-un anumit context politic, coroborându-le cu alte piese dintr-un puzzle al comunicării strategice rusești pe direcția Republicii Moldova în perioada ultimelor luni, și mai ales odată cu începerea perioadei electorale pentru alegerile parlamentare anticipate. Astfel, la foarte puțin timp după declarațiile de mai sus ale lui Igor Dodon, șeful așa-zisei administrații de la Tiraspol, Vadim Krasnoselski, a avut o întrevedere cu ambasadorul Federației Ruse, Oleg Vasnețov, care l-a vizitat la Tiraspol. În cadrul întrevederii, Krasnoselski i s-a plâns lui Vasnețov că autoritățile moldovenești ar pune presiuni pe Tiraspol, ar refuza să-și îndeplinească angajamentele, provocând stagnare în negocieri, și ar desfășura acțiuni de blocare bancară și economică a așa-zisei „rmn”. Autoproclamatul lider separatist a amenințat că în cazul în care Chișinăul nu-și schimbă comportamentul, regimul de la Tiraspol

„își rezervă dreptul de a se retrage din acordurile semnate anterior”². Lansarea acestui mesaj în spațiul public vine în contextul tensionării raporturilor dintre cele două maluri ale Nistrului în urma unui incident soldat cu moartea prin înecare în Nistru a unui civil, cetățean al Republicii Moldova, urmărit de către așa-ziii grăniceri transnistreni, în zona comunei Răscăieți din raionul Ștefan Vodă. La câteva zile după ce presa de la Chișinău a mediatizat pe larg incidentul, de peste Nistru au apărut informații, diseminate de reprezentanții raioanelor din stânga Nistrului în Comisia Unificată de Control, privind un alt incident, în care persoane neidentificate sosite din direcția Chișinăului ar fi deschis focul cu o pușcă cu lunetă asupra autoturismului unui pretins grănicer transnistrean, trăgând de trei ori.³ Ce e interesant este că informația a fost dată publicității pe 21 mai, iar incidentul la care se referă s-ar fi petrecut pe 2 mai, adică înaintea cazului tragic de la Răscăieți. Ulterior, pretinsele autorități transnistrene nu au prezentat nicio dovadă, cu toate că în urma unui asemenea eveniment ar fi trebuit să rămână niște probe materiale: autoturismul deteriorat, sau cel puțin gloanțele și cartușele rezultate în urma împușcăturilor. Faptul că acest pretins incident armat nu a produs niciun fel de reverberații suplimentare sub forma unor investigații, și chiar în stânga Nistrului subiectul pare să fie consumat, arată că mediatizarea sa a fost înfăptuită cu scopul de a contracara cel puțin parțial efectele negative pentru administrația autoproclamată transnistreană a incidentului de la Răscăieți. Iar declarațiile lui Krasnoselski de la întâlnirea cu Vasnețov au venit în continuarea acestor evenimente, unul real și altul cu suspiciuni rezonabile de a fi fost inventat, dar care produc impresia unei destabilizări. Amenințarea cu ruperea contactelor și ieșirea din acordurile semnate, invocând niște motive supte din deget și care, în orice caz, chiar și în interpretarea Tiraspolului, existau anterior, poate fi văzută ca o încununare a operei de tensionare a situației înaintea alegerilor parlamentare anticipate. Altfel spus, cu trei sau cinci luni în urmă, motive pentru ieșirea din înțelegerile cu Chișinăul nu existau, iar acum există – tocmai când a început perioada electorală. Merită comentat și faptul că între anunțul transnistrean privind pretinsul incident armat cu implicarea așa-ziișilor grăniceri și declarațiile lui Igor Dodon privind iminența unui război în cazul în care forțele de dreapta ar câștiga alegerile parlamentare anticipate

¹ <https://stiri.md/article/politica/dodon-avertizeaza-despre-razboi-in-cazul-victoriei-fortelor-de-dreapta>

² <https://stiri.md/article/politica/tiraspolul-ameninta-chisinaul-cu-retragerea-din-acordurile-semnate>

³ <https://noi.md/md/societate/incident-in-zona-de-securitate-persoane-necunoscute-au-deschis-focul-in-masina-unui-granicer>

există o corespondență temporală. Iar odată cu declarațiile ostile ale lui Krasnoselski, apar semnale privind emergența pe teren a condițiilor care să facă posibilă realizarea predicțiilor lui Dodon.

Profeție autoîmplinită în regia Rusiei

Anunțul autoproclamatului lider de la Tiraspol că ar putea forța ieșirea din înțelegerile semnate cu Chișinăul a fost făcut în cadrul unei întâlniri cu șeful diplomației Federației Ruse la Chișinău, și acesta este un fapt foarte important. Asta arată că tocmai diplomația rusă, care nu acționează niciodată fără instructaj de la Moscova, i-a creat lui Krasnoselski ocazia necesară, i-a pus în teren cadrul de care avea nevoie pentru a face aceste declarații. Pentru Republica Moldova, asta înseamnă că Rusia se implică în scenariul unei destabilizări hibride a securității noastre în anticiparea alegerilor parlamentare anticipate. Scenariul este unul clasic, exersat și în alte foste republici sovietice cu conflicte înghețate, precum Ucraina și Georgia. Întâi se creează niște incidente, se regizează niște provocări, speculate ulterior pentru a tensiona dialogul între părți, ca ulterior să se ceară modificarea sau substituirea formatului existent de raporturi între autoritățile legitime și separatiști. Ulterior, autoritățile legitime sunt victimele unei puternice campanii de propagandă cu utilizarea dezinformării, tensiunile cresc și mai mult, iar de aici până la confruntări armate mai e un singur pas. În cazul nostru, însă, evoluțiile descrise în acest articol par îndreptate spre obținerea unui efect de mobilizare cât mai mare a electoratului favorabil lui Igor Dodon și Blocului Comuniștilor și Socialiștilor. Incidentele menționate anterior, cât și retorica lui Krasnoselski, sunt folosite pentru a oferi substanță declarațiilor despre război făcute de Igor Dodon. Este vorba despre generarea aparenței unei profeții autoîmplinite⁴, astfel încât să existe o frică în rândurile cetățenilor că lucrurile ar putea-o lua pe făgașul unor violențe la Nistru, de care doar

Sursă foto: <https://infoprut.ro/>

anumite forțe politice ne-ar putea scăpa, adică doar cele care pot negocia bine cu Krasnoselski și Rusia. Aici trebuie să amintim, pe de o parte, de frecvențele întâlniri bilaterale Dodon-Krasnoselski, la care ultimul era prezentat drept „liderul Transnistriei”, și pe de altă parte, despre reacția virulentă a Ministerului rus de Externe, prin purtătoarea sa de cuvânt Maria Zaharova, la declarațiile președintelui Maia Sandu despre necesitatea retragerii trupelor ruse staționate ilegal în stânga Nistrului⁵. Ignorând faptul că asemenea declarații au fost făcute de toți foștii președinți ai Republicii Moldova, inclusiv de către Igor Dodon, oficialul rus a acuzat-o pe Maia Sandu că face declarații de natură să submineze reglementarea pașnică a conflictului transnistrean. Ulterior, Zaharova a mai venit cu o declarație ostilă legată de neconstituționalitatea noii legi privind funcționarea limbilor, adoptată pe 16 decembrie, în care le cerea autorităților moldovenești să nu provoace o tensionare a situației pe fond lingvistic⁶, dar și cu una care vizează și regiunea transnistreană. Ambasadorul Vasnețov a participat, în februarie, la ședința colegiului așa-zisului minister de externe de la Tiraspol, existând un protest oficial în acest sens din partea Ministerului de Externe al Republicii Moldova. Reprezentanta MAE al Rusiei a criticat reacția autorităților moldovenești, pretinzând că reprezentanții ambasadei R. Moldova la Moscova sunt liberi să aibă contacte cu administrațiile

⁴ O profeție auto-împlinită poate fi definită ca un set de aprecieri oferite unor evoluții viitoare (prognoze) care influențează realitatea în așa fel încât devine fapt împlinit. Conceptul a fost fundamentat teoretic de sociologul american Robert K. Merton în 1948.

⁵ <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5fc0cc2a9a79472e7248d79c>

⁶ <https://ria.ru/20210122/moldaviya-1594211466.html>

regiunilor rusești, prin urmare nu ar trebui să aibă pretenții vizavi de acțiunile lui Vasnețov.⁷ Din păcate, nu a urmat o reacție oficială a instituțiilor de stat ale Republicii Moldova, dar, dacă ar fi existat, ea ar fi putut puncta că, pe de o parte, regiunile Rusiei nu au ministere ale afacerilor externe, iar pe de altă parte, administrațiile regionale din Federația Rusă acționează în câmpul constituțional al Federației Ruse, ceea ce nu se poate spune despre așa-zisele instituții de la Tiraspol, care se consideră aparținătoare ale unui pretins stat independent care nu este Republica Moldova și pe care Chișinăul nu îl recunoaște. Aceeași Zaharova s-a expus asupra vandalizării unui monument al soldaților sovietici⁸ și aducerii vaccinului Sputnik V în Republica Moldova⁹. În luna mai, reprezentanta ministerului rus de externe a avut două luări de poziție, la distanța de o săptămână, în care a înfierat pretențiile imixtioni ale diplomaților occidentali în afacerile interne ale Republicii Moldova.¹⁰ În ultima intervenție, pe 21 mai, Zaharova a fost mai explicită, acuzându-l pe reprezentantul UE la Chișinău, Peter Michalko, de „retorică agresivă” pentru că acesta și-a permis să spună că în Republica Moldova trebuie ales un parlament care să beneficieze de încrederea poporului, și spunând despre Michalko că moldovenii „se vor clarifica fără el”. În același timp, reprezentanta ministerului rus de externe i-a acuzat pe diplomații occidentali de atacuri la adresa forțelor politice care se pronunță pentru relații strânse cu Federația Rusă.¹¹ De la alegerile prezidențiale încoace, Maria Zaharova a vorbit de 7 ori despre Republica Moldova, ceea ce indică atenția sporită pe care o acordă Rusia situației de la Chișinău, în contextul în care tabloul pre-electoral arată foarte puține șanse pentru blocul electoral condus de Dodon să câștige alegerile parlamentare anticipate. Astfel, toate aceste fapte, în care actorii principali sunt trei și se numesc Igor Dodon, Vadim Krasnoselski și Maria Zaharova, relevă strategia Rusiei de creare a tensiunilor prin intermediul unor tactici hibride de manipulare a opiniei publice din Republica Moldova, cu scopul de a realiza maximizarea mobilizării electorale a votanților decizi și potențialilor alegători ai forțelor politice proruse.

⁷ <https://tass.ru/politika/10734503>

⁸ <https://tass.ru/proisshestiya/11002931>

⁹ https://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/4711959

¹⁰ <https://iz.ru/1163617/2021-05-13/mid-rossii-osudil-vmeshatelstvo-ssha-i-evrosouiza-v-dela-moldavii>

¹¹ <https://eadaily.com/ru/news/2021/05/21/zapadnye-posly-v-moldavii-usilivayut-agressivnyu-ritoriku-zaharova>

¹² <https://russtrat.ru/comments/22-maya-2021-0010-4344?fbclid=IwAR2wP31kMVGVPi8yBRmjJmeYobV7aiTRgZ95OCTXheyMVFmh4Q4sSMtXt7U>

¹³ <https://protv.md/actualitate/statele-unite-considera-ca-regiunea-transnistreana-trebuie-sa-se-afle-sub-controlul-administrativ-al-chisinaului-in-timp-ce-vladimir-putin-spune-ca-regiunea-trebuie-sa-aiba-un-statut-sigur-video---2567405.html>

Comunitatea rusă de experți sprijină eforturile ruso-transnistrene

Un think-tank din Rusia, Institutul de Politici Internaționale și Strategii Economice RUSSTRAT, îl acuză pe ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova, Dereck J. Hogan, că „a declarat necesitatea războiului” (заявил о необходимости войны)¹²,

la o întâlnire pe care a avut-o la Universitatea de Stat din Moldova. Textul nu oferă absolut nicio dovadă de luat în seamă în suportul acestei afirmații. Din contra, recunoaște că ambasadorul nu a făcut decât să afirme că regiunea transnistreană trebuie să revină sub controlul administrativ al Chișinăului, iar pentru asta la Chișinău trebuie formulată o singură strategie în acest sens. Însă răul a fost făcut, cititorul insuficient de atent va reține că „americani vor să facă război în Transnistria”, ceea ce reprezintă scopul acestei dezinformări.

În aceeași zi de 18 mai în care, la Chișinău, ambasadorul SUA își rostea alocuțiunea în fața studenților și profesorilor de la USM, la Moscova avea loc ceremonia de înmânare a scrisorilor de acreditare a noilor ambasadori în Rusia, printre care și fostul parlamentar socialist Vladimir Golovatiuc, reprezentând Republica Moldova. În discursul său, președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a vorbit și despre reglementarea conflictului transnistrean: „Vom continua să promovăm căutarea unei soluții corecte a problemei transnistrene, realizată în baza acordurilor privind un statut special al Transnistriei, garantat în mod fiabil, respectând în același timp suveranitatea și asigurând integritatea teritorială a Moldovei”.¹³

Tonul declarațiilor lui Putin este foarte diferit de cel al Mariei Zaharova, care reflectă mult mai bine atitudinea reală a Federației Ruse pe teren, în Republica Moldova, pe ambele maluri ale Nistrului. Într-un fel, Rusia joacă „polițistul bun, polițistul rău” cu Chișinăul, Putin apărând, iluzoriu, drept un lider luminat și împăciuitoare, cu care te poți înțelege.

Ce urmează?

Asistăm la un scenariu de creștere artificială a tensiunilor la Nistru în beneficiul electoral al lui Igor Dodon și al Blocului Comuniștilor și Socialiștilor, care deja se grăbește să lanseze în spațiul public declarații despre un război iminent în cazul în care Partidul Acțiune și Solidaritate, și alte forțe de centru-dreapta câștigă alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie. În logica evoluției lucrurilor, ne putem aștepta în următoarele săptămâni, până la mijlocul lui iulie, la înscenarea altor incidente și provocări în zona de securitate, care să toarne din nou gaz pe focul destabilizării și să alimenteze speculațiile întreținute din zona PSRM, precum că ne așteaptă un nou conflict armat. Și, desigur, ne putem aștepta la provocări și conflicte în ziua alegerilor, în cazul în care vom asista, precum a fost la scrutinele precedente, la aducerea organizată a cetățenilor moldoveni din stânga Nistrului la secțiile de vot, un subiect demn de analizat într-o analiză separată.

Instrumentalizarea conflictului transnistrean în scopuri electorale este o tactică a Rusiei prin care vrea să se asigure că forțele politice proruse vor rămâne dominante în viața politică a Republicii Moldova, sau cel puțin că fără consultarea și acordul lor nu se vor putea realiza schimbări cardinale de politică externă, precum cele legate de perspectiva apartenenței la Uniunea Europeană sau NATO. Pe măsura slăbirii forțelor politice proruse din motive obiective – îmbătrânirea bazei electorale, sporirea atractivității Occidentului ca model politic și economic, incompetența și coruptibilitatea liderilor prorusi – este posibil ca instrumentalizarea conflictului transnistrean pentru stimularea popularității acestora și influențarea deciziilor de politică externă ale Chișinăului să fie utilizată tot mai adesea. Evident, Moscova nu-și poate asuma provocarea reală a unui nou război, pentru că ar putea obține exact efectul invers – ostilizarea celei mai mari părți a populației Republicii Moldova, la fel ca în Ucraina, caz în care, dată fiind proximitatea României și natura relațiilor moldo-române, ar putea pierde în general totul. Însă stimularea pe mai departe, mai ales în cazul unei guvernări stabile pro-occidentale la Chișinău, a unei stări de genul „nici pace, nici război” pe Nistru, ar putea fi o opțiune de luat în calcul, având în vedere semnele descrise în această analiză.

În fața acestei situații, autoritățile de la Chișinău nu pot, pe moment, acționa prea hotărât, având

în vedere caracterul interimar al guvernului, fapt de care se și folosesc pretinsele autorități de la Tiraspol pentru a-și urma agenda. Însă după alegerile parlamentare, noul guvern va trebui să fie mult mai asertiv în urmărirea intereselor de securitate națională ale Republicii Moldova. În acest caz, strategia aleasă de autoritățile de la Chișinău ar trebui să fie legată de depunerea de eforturi pentru a regenera capacitatea de apărare a Republicii Moldova. Nu mai poate fi tolerată o situație în care, având un conflict înghețat pe teritoriu, statul moldovenesc alocă sub un procent din produsul intern brut anual sectorului apărării naționale. Suma alocată apărării trebuie crescută la minim 2% din PIB, iar având în vedere starea deplorabilă în care se află Armata Națională, chiar și la 3-4%. Reînarmarea trebuie să se concentreze pe armament care să asigure un potențial puternic de răspuns asimetric amenințărilor militare din stânga Nistrului, având în vedere natura trupelor dislocate acolo, de exemplu mijloace anti-tanc moderne și artilerie. În primul rând, trebuie asigurată o paritate militară reală cu forțele armate din stânga Nistrului, care lipsește în prezent, urmând ca ulterior să fie atinsă superioritatea. Aceasta nu poate fi atinsă fără o creștere de cel puțin trei ori a efectivelor Armatei Naționale. De aceea, noul guvern va trebui să se apuce din nou de reforma militară și să atingă obiectivul de trecere integrală la serviciul militar pe baze voluntare, asigurând condiții atrăgătoare pentru tineri în cazul alegerii unei cariere militare. Având în vedere lipsa unei frontiere directe între regiunea transnistreană și Federația Rusă, precum și existența unei Ucraine ostile Rusiei din motive binecunoscute, Rusia nu poate interveni cu ușurință pentru a-și suplini potențialul armat din regiunea transnistreană. Astfel, în cazul în care Chișinăul ar demonstra capabilități reale de apărare a propriului teritoriu și proiecție a forței militare, și-ar putea apăra mult mai ușor interesele de politică internă și externă, inclusiv pe dimensiunea reglementării transnistrene.

Cât despre artificiile propagandistice legate de pericolul unui nou război la Nistru, autoritățile Republicii Moldova trebuie să fie pregătite să reacționeze la timp și în mod adecvat situației, așa cum au făcut-o, de exemplu, atunci când Maria Zaharova l-a acuzat pe Peter Michalko că pune presiuni pe instituțiile de la Chișinău. Atunci, Ministerul de Externe a reacționat și a dezmințit existența vreunor presiuni.

Crizele constituționale, o problemă juridică sau politică

Igor CIUREA | Președinte LID Moldova

Este membru al Consiliului Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD). Face parte din mai multe grupuri internaționale de experți, printre care Membru al Grupului European de Cercetători de Tineret al parteneriatului Consiliului Europei și a Comisiei Europene, membru al Grupului de Experți al Forumului European de Tineret, ș.a. Igor Ciurea prestează constant servicii de consultanță și analiză pentru agenții ONU din Moldova, instituții publice și organizații neguvernamentale pe domeniile: dezvoltarea societății civile, drepturile omului, dezvoltarea politicilor publice naționale și locale bazate pe rezultate și evidență, tineret și dezvoltare comunitară durabilă.

Studentii facultății de drept sunt întâmpinați de către profesorul cursului de drept constituțional cu întrebarea: **care este cea mai bună Constituție din lume?** Aceștia încearcă să impresioneze cu răspunsuri sofisticate. După mai multe versiuni, profesorul a întins mâna spre pantalonii săi și a luat o carte micuță din buzunarul din spate. Pe cartea de buzunar scria – „Constituția Republicii Moldova”. Profesorul a arătat-o tuturor și a spus că –

Constantin CHILIAN | Expert LID Moldova

Are o experiență de 8 ani în domeniul juridic. Activitatea a început-o de la funcția de grefier la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani, și a continuat în funcția de asistent judiciar la Curtea Supremă de Justiție. Din anul 2017–2019, a fost membru al Colegiului de redacție al Buletinului Curții Supreme de Justiție. În iunie 2018, a absolvit Programul de leadership pentru tinerii juriști din Republica Moldova (LEAD). Din decembrie 2019, a fost numit în funcția de judecător al Judecătoriei UNGHENI, specializat în cauze civile. În același timp, se ocupă de studierea particularităților jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului și se implică în diverse activități ce țin de sfera justiției.

„cea mai bună Constituție e cea care încapă în buzunar. Trebuie să o avem de fiecare dată la îndemână”.

Sumar executiv

Constituția lasă o marjă largă de dialog între Președinte, Parlament și Guvern în exercitarea atribuțiilor lor constituționale. Totuși, în funcție

de conflictele politice, Curtea Constituțională a acceptat să fie atrasă în soluționarea lor forțată. În consecință, comunicarea și negocierea politică a fost înlocuită, fără drept de apel, cu soluții juridice din domeniul constituțional. Prin urmare, circumstanțele respective permit începerea unei discuții juridice referitor la necesitatea revizuirii competenței Curții Constituționale de interpretare a Constituției. Soluționarea problemelor politice prin intermediul Curții Constituționale și acceptarea acestor reguli de către Înalta Curte duce la erodarea autorității acesteia.

Printre principalele concluzii și recomandări pot fi menționate:

- Problemele de ordin politic trebuie soluționate în cadrul politic iar competența CC trebuie limitată la problemele de ordin juridic. Curtea trebuie să evite implicarea sa în dispute politice ce depășesc atribuțiile și rolul constituțional al acesteia;
- Procesul de selecție și numire a judecătorilor CC este imperativ pentru asigurarea independenței și autorității curții. Este inadmisibilă numirea unor judecători asociați politic, indiferent de conjunctura politică;
- Interpretarea prevederilor constituționale trebuie făcută în ansamblu și ținând cont de evoluția în timp a acesteia și a factorilor sociali, politici și economici.

De la aprobarea Constituției în anul 1994 și până în prezent, Curtea Constituțională a pronunțat mai multe hotărâri cu privire la competențele Parlamentului, Guvernului sau Președintelui. De la aprobare până în prezent CC a aprobat circa 130 de hotărâri de interpretare a Constituției sau de verificare a constituționalității actelor emise de aceste autorități. Ceea ce l-a început părea foarte simplu, a devenit foarte complicat pe parcurs. Cu alte cuvinte, Constituția care trebuia să fie o carte micuță de buzunar s-a transformat într-o „bibliotecă cu numeroase rafturi și ediții noi de cărți”.

Totuși, numărul mare de hotărâri nu a putut asigura un echilibru în disputele juridice între Președinte și Parlament, care au avut loc în perioada ianuarie – aprilie 2021. În fiecare seară, experții în drept constituțional împărțeau păreri contradictorii pentru depășirea crizei. La polul opus, politicienii au reușit să atragă Curtea Constituțională în jocurile politice, prin „dorința lor de a căuta și găsi dreptate constituțională în chestiuni de natură strict politică”.

Pentru a înțelege cum s-a ajuns în această situație, trebuie să analizăm pe scurt intervențiile constituționale în domeniul politic pe parcursul ultimilor ani. În primul rând, Republica Moldova a primit cel mai frumos cadou după independență. Parlamentul a adoptat noua Constituție (versiune în vigoare până în prezent). Anume acest document a reușit să separe puterea de stat în cea – legislativă, executivă și judecătorească. Juridic, puterea nu mai era concentrată în mâna unui partid sau om, iar constituția trebuia să servească drept garant al acestui principiu fundamental al democrației moderne.

Pentru a asigura echilibrul puterilor și controlul reciproc (sistemul „frânelor și contra balanțelor”), **legislatorul a lăsat un spațiu de dialog între ele**, utilizând următoarele expresii – „după consultare” (art. 98); „aprobă” (art. 66); „poate, după consultare...” (art. 85); „negociază și prezintă spre ratificare” (art. 86); „poate declară, cu aprobarea prealabilă” (art. 87); „poate fi demis” (art. 89); „asigură realizarea politicii” (art. 96). În esență, art. 6 din Constituție subliniază expres că puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate, **dar colaborează** în exercitarea prerogativelor ce le revin.

În al doilea rând, reformele constituționale cu privire la rolul Președintelui au avut un impact major asupra arhitecturii constituționale. Pentru a-i reduce din importanța acestuia, în anul 2000, Parlamentul a decis că Președintele nu va fi ales de către popor, ci de către deputați (61/101). **Însă**, prin intervenția Curții Constituționale din 2016, s-a constatat că modificarea de mai sus a avut loc cu încălcarea procedurilor de revizuire a Constituției. În rezultat, s-a revenit la alegerea Președintelui de către popor, cu atribuțiile rămase de la reforma din anul 2000.

În funcție de aceste circumstanțe, Curtea Constituțională a fost invitată, în mai multe cazuri, să dea o interpretare expresiilor de mai sus pentru a elimina orice conflict dintre Parlament, Președinte sau Guvern. Vom veni cu câteva exemple de impact și mai cunoscute publicului larg.

(a) Cu privire la interpretarea verbului „poate”;

La acest capitol, amintim că Președintele poate să dizolve Parlamentul, după consultarea fracțiunilor (art. 85). Curtea Constituțională a decis că dreptul Președintelui de dizolvare a Parlamentului **se transformă în obligație** dacă timp de 3 luni nu s-a format un Guvern (HCC nr. 30 din 1 octombrie 2013). Cu toate acestea, în anul 2019, Comisia de la Veneția a spus că distincția dintre expresiile

Sursă foto: <http://www.agepi.gov.md/>

„poate să dizolve” și „trebuie să dizolve” este bine stabilită în lege și este, fără îndoială, menită să ofere președintelui libertatea de a-și exercita propria judecată și discreție ținând seama de circumstanțele unei anumite situații în interesul țării în ansamblu (opinia nr. 954/2019 din 24 iunie 2019, paragr. 41). Astfel, în avizul nr. 1 din 15 aprilie 2021, Curtea și-a schimbat opinia, susținând că **nu-și mai poate extinde controlul la stabilirea oportunității** dizolvării Parlamentului, odată ce Parlamentul a eșuat să asigure viabilitatea Guvernului (paragr. 58 – 59).

(b) Cu privire la ignorarea conținutului și procedurii care descriu verbul „aprobă”;

Conform art. 66 lit. e) din Constituție, Parlamentul **aprobă** doctrina militară. În anul 2018, Parlamentul a adoptat o altă Strategie Națională de Apărare decât cea propusă de Președinte.

În acest context, Curtea Constituțională a fost întrebată dacă Parlamentul a avut dreptul, **în mod unilateral**, să adopte documente de politici privind apărarea națională în lipsa acordului Președintelui. Răspunsul a fost unul afirmativ. Prin hotărârea nr. 33 din 21 decembrie 2018, Curtea a decis că singura autoritatea în măsură să decidă în privința tipului de act adoptat este Parlamentul. Așadar, opinia Președintelui care este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării, nu are nicio valoare juridică.

În domeniul politicii externe, amintim că Președintele reprezintă statul și are atribuții exprese în domeniul politicii externe (art. 86). În același timp, Parlamentul

aprobă direcțiile politicii interne și externe (nu adoptă, nu stabilește, art. 66 lit. d)), iar Guvernul **asigură realizarea politicii interne și externe** (nu adoptă, nu stabilește, art. 96). Pe baza acestor articole, Curtea Constituțională a statuat că, dacă Parlamentul aprobă direcțiile principale ale politicii externe, atunci Guvernul sau Președintele Republicii nu trebuie să aibă politici externe proprii (DCC nr. 96 din 6 august 2020, paragr. 36 – 37).

În orice caz, expresia „aprobă” are o altă interpretare când vine vorba despre bugetul țării. Or, conform art. 131 din Constituție, Guvernul elaborează anual bugetul pe care îl supune **spre aprobare** Parlamentului. Organul suprem legislativ nu poate interveni doar dacă propunerile acestuia sunt acceptate de către executiv.

Pe baza unor articole similare, Curtea Constituțională a României a venit cu o altă interpretare. Prin decizia nr. 683 din 27 iunie 2012, Curtea a statuat că „*Președintele României reprezintă statul român, ceea ce înseamnă că în planul politicii externe conduce și angajează statul. (...) O atare concepție este legitimată de caracterul reprezentativ al funcției, Președintele României fiind ales de cetățeni prin **vot universal**, egal, direct, secret și liber exprimat. Având în vedere că primul – ministru are competența de a asigura realizarea politicii externe, ceea ce înseamnă că, în funcție de orientarea stabilită de reprezentantul statului în plan extern, care este Președintele statului, Guvernul, prin reprezentantul său, urmează să implementeze în mod corespunzător măsurile față de care statul s-a angajat. Prin urmare, Curtea constată că rolul Guvernului în politica externă este unul mai degrabă tehnic, el trebuind să urmeze și să îndeplinească obligațiile la care România s-a angajat la nivel de stat (...)*”.

Pentru a înlătura unele neclarități, de exemplu, Constituția franceză stipulează că Guvernul **stabilește și conduce** politica statului. În practică, Președintele are un rol eminent, nu exclusiv, dar eminent, primordial, în domeniile afacerilor externe și de apărare (interviu acordat de Președintele francez Mitterrand la TF1 din 29 martie 1987).

Acest șir de exemple ar putea fi continuat, însă ceea ce este esențial **este puterea cuvintelor folosite de Constituție**, dar nu culoarea politică a Președintelui. În esență,

- „**Prin adoptare**”, organul competent își manifestă plenar și plenipotențiar toate puterea pe care o deține potrivit Constituției;

- „**Prin aprobare**”, același organ competent își manifestă **doar o parte din putere**, mai exact deține controlul asupra celor care au elaborat conținutul politicii.

În viziunea unui experimentat constituționalist din România, cu părerea căruia suntem de acord și o susținem, a spus că – „*dacă există un conflict între cei care elaborează și propun spre aprobare un document și cei care investesc acel conținut cu autoritate, verbele de mai sus nu mai pot fi absolut deloc sinonime*”.

(c) Cu privire la conținutul verbului „după consultarea”;

După consultarea fracțiunilor parlamentare, Președintele desemnează candidatul pentru funcția de prim – ministru (art. 98 alin. (1)). Acest articol este o moștenire de la perioada constituțională când Președintele era ales de Parlament. În sensul dat, Curtea Constituțională a decis că Președintele este obligat să desemneze candidatul **susținut de majoritatea parlamentară absolută**, iar în cazul absenței acesteia Președintele este obligat să propună propriul candidat. În același timp, Președintelui nu i se poate nega dreptul de a evalua calitățile, competența, experiența și, în fond, capacitatea unei persoane, implicate politic sau nu, să conducă Guvernul și să-și atragă sprijinul politic al majorității parlamentare, care îl va susține pe întreaga durată a legislaturii, **dar nu are un suport constituțional să-și impună propriul candidat** (HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015, HCC nr. 23 din 6 august 2020).

Pentru început, am putea menționa un pasaj al opiniei parțial separate al judecătorului Tudor PANȚIRU la hotărârea nr. 32 din 2015. Potrivit judecătorului, prin introducerea expresiei „majoritate parlamentară absolută”, Curtea reînvie practic articolul 82 alin.(1) din Constituție, **contrar ultimei voințe a legislatorului constituant**. Curtea ignoră intenția și rațiunea legislatorului constituant avute la modificarea textului de lege în privința rolului fracțiunilor parlamentare, ca părți ale Parlamentului (...).

În lucrarea sa „The English Constitution”, Walter Bagehot scria: nu vă lăsați păcăliți de teoriile

constituționale („descrierea lucrării”) și de continuitățile instituționale formale („identitatea exterioară conectată”) – **concentrați-vă în schimb pe centrele reale de putere și pe funcționarea practică sistemul politic** („realitatea vie”).

Ceea ce este real acum este că avem un Președinte ales de popor căruia îi aparține suveranitate. Avem un Președinte care face campanie electorală, convinge electoratul și este ales în funcție de opiniile sale. Pe de o parte, Înalta Curte a reținut că modul de alegere a Președintelui Republicii **nu influențează**

Sursă foto: <http://www.justice.gov.md/>

în niciun fel modul de exercitare de către șeful statului a atribuțiilor sale reglementate de articolul 98 alin.(1) din Constituție (HCC nr.23 din 6 august 2020, paragr. 24). Pe de altă parte, anterior, Curtea menționa că, până la anul 2000, Președintele era ales de către cetățeni și din punct de vedere a reprezentativității deținea aceeași poziție cu autoritatea legiuitoare, având prerogative largi (HCC nr. 17 din 12 iulie 2010, HCC nr. 30 din 1 octombrie 2013; HCC nr. 32 din 29 decembrie 2015).

Indiferent de aceste modalități de alegere a șefului statului, verbul care stătea la baza formării investiturii Guvernului a rămas neschimbat „după consultare”. În special, art. 98 stabilește că **președintele se consultă** (a întreba, a cere părerea) cu fracțiunile referitor la candidat, pe când Parlamentul are competența exclusivă de a verifica programul de activitate și lista membrilor Guvernului. Constituția folosește clar 3 expresii distincte – „candidat”; „program de activitate” și „lista membrilor Guvernului”. Prin urmare, candidatul desemnat urmează să negocieze cu fracțiunile și să caute votul de încredere la Parlament.

La o simplă citire a Constituției, legislatorul folosește verbe diferite în procesul de numire a unor funcționari

de stat. De exemplu, Președintele numește judecătorii, la **propunerea** Consiliului Superior al Magistraturii (art. 116). Într-un alt caz, Președintele acreditează și recheamă reprezentanții diplomați, la **propunerea** Guvernului (art. 86). Parlamentul, la propunerea a cel puțin o pătrime din deputați, își poate exprima neîncrederea în Guvern (art. 106). Procurorul general este numit în funcție de către Președintele Republicii Moldova, la **propunerea** Consiliului superior al Procurorilor (art. 125). În exemplele menționate, Președintele este obligat să numească, iar dreptul lui discreționar este limitat la maxim.

Critica care ar putea apărea s-a referi la un posibil abuz constituțional din partea Președintelui. Cu toate acestea, exercitarea oricărui drept discreționar nu permite desfășurarea unei activități constituționale arbitrare. Din acest motiv, Președintele nu-și va putea subordona la nesfârșit Parlamentul prin amenințarea de dizolvare a acestuia, cât timp Curtea Constituțională **este unica autoritate** care constată circumstanțele de dizolvare și permite emiterea unui asemenea decret. La rândul său, Curtea Constituțională urmează să se expună în final asupra procesului de investire a Guvernului, luat în ansamblu, dar nu pe fiecare decret în parte. Or, potrivit hotărârii nr. 6 din 23 februarie 2021, Curtea a declarat că Președintele Republicii Moldova și deputații din Parlament trebuie să manifeste un comportament constituțional loial și să dea dovadă de respect reciproc în vederea asigurării unei cooperări esențiale procesului de investire a unui Guvern și, implicit, bunei funcționări a statului.

(d) O altă perspectivă.

În această ordine de idei putem menționa opinia constituționalistului din România, Dima BOGDAN, care abordează foarte exact încercările „tuturor” de a revizui Constituția. El a întrebat – „*Dar dacă Constituția e mai inteligentă decât cei care o aplică și o interpretează? Dacă cumva Constituția care limitează, Constituția care constrânge este cauza frustrării politicului și ca atare care, în loc să o respecte, doresc să o modifice? (...) Dreptul ca ordine legală este distinctă de ordinea politică, organizând-o și limitând-o în același timp*”. Pornind de la această idee, observăm că intervențiile constituționale de mai sus au limitat la maxim dialogul politic între actorii politici. Existența abundentă a hotărârilor și deciziilor Curții Constituționale face imposibilă negocierea politică și scade din importanța acestora.

Ce-ar fi dacă Curtea Constituțională nu ar mai avea atribuția de interpretare a Constituției în abstract, dar va examina constituționalitatea actelor emise pe fiecare caz concret? Ce-ar fi dacă Curtea Constituțională ar da eficiență următoarelor expresii – „după consultare” (art. 98); „aprobă” (art. 66); „poate, după consultare...” (art. 85); „negociază și prezintă spre ratificare” (art. 86); „poate declară, cu aprobarea prealabilă” (art. 87); „poate fi demis” (art. 89); „asigură realizarea politicii” (art. 96). Ce-ar fi dacă Curtea Constituțională va interveni în relațiile dintre autoritățile statului doar în **situații excepționale**?

Răspunsurile la întrebările de mai sus ar servi ca fundament bun pentru o teză de doctorat cu privire la reformarea Curții Constituționale. Însă, eu sunt convins că răspunsurile la întrebările de mai sus ar permite Constituției să revină în buzunarul de la pantaloni pentru a fi de fiecare dată la îndemână.

Implementarea schimbului de date în format electronic pentru autoritățile administrației publice locale

Igor CIUREA | Președinte LID Moldova

Absolvent al Universității de Stat din Moldova, facultatea de drept. Masterand al aceleiași instituții în domeniul procedurilor judiciare civile. Participant a numeroase cursuri de formare în domeniul managementului de proiecte, evaluarea impactului, dezvoltarea politicilor publice bazate pe rezultat, drepturile omului și instrumente internaționale de protecție a acestora, ș.a.

Autor al peste 30 de publicații, ghiduri practice și analize a politicilor publice, printre care Indexul de Tineret bazat pe Disparități (2015), Analiza Bugetelor Locale de Tineret (2014-2020), Evaluarea Bugetului Public Național din Perspectiva Tinerilor (2018), Ghid de Activism Comunitar (2020), Integrarea Drepturilor Tinerilor în Mecanismele Internaționale de Protecție a Drepturilor Omului (2021), E-Guvernare pentru Republica Moldova. Repere Generale și Bune Practici, Evaluarea Implementării Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Tineret (2021), ș.a.

Igor ARAMĂ | Expert LID Moldova

Activează în domeniul juridic din anul 2014 și este specializat în implementarea și dezvoltarea Guvernării electronice, precum și reformei administrative la nivelul APL și APC. Fiind absolvent al facultății de drept și angajat al Ministerului Afacerilor Interne, Cancelariei de Stat și I.P. Agenția de Guvernare Electronică în calitate de jurist, a acumulat în timpul anilor de studii și de activitate profesională cunoștințe în domeniul jurisprudenței, pe care le pune în practică cu succes.

Pe parcursul activității a fost implicat nemijlocit la elaborarea, promovarea, avizarea și interpretarea actelor normative, documentelor de politici publice, ordinelor și instrucțiunilor de lucru vizavi de implementarea cadrului legal privind serviciile publice oferite de instituțiile statului cetățenilor prin intermediul tehnologiilor electronice și dezvoltarea reformei administrative la nivelul APL și APC.

Context general

Societatea se află într-o complexă revoluție în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, ceea ce transformă fundamental modul în care mediul economic, cetățenii și Autoritățile Administrației Publice (APL) operează și interacționează între ele.

Majoritatea statelor moderne acceptă politici de trecere la o guvernare electronică prin schimbul de date și acces la informații în format electronic, ca metodă de a îmbunătăți serviciile oferite mediului de afaceri și cetățenilor, promovând dezvoltarea economică și socială, ridicând eficacitatea activităților din cadrul administrării publice prin implementarea sistemelor informatice, integrarea bazelor de date și crearea web serviciilor proprii. Cu toate acestea gradul și timpul de digitalizare variază de la stat la stat și de la o regiune la alta.

Digitizarea înseamnă economie, eficiență și eficacitate. Estonia este un exemplu de urmat la acest capitol deoarece a reușit să își transforme sectorul de servicii publice și de business prin digitalizarea a peste 99% din serviciile publice. Prin urmare, 98% cetățeni estonieni dețin ID electronic, 99,6% folosesc servicii bancare online, 100% predarea în școli și universități poate fi asigurată la distanță, 98% din prescripțiile pentru medicamente sunt digitale, 97% din declarațiile fiscale sunt transmise online, 98% dintre companiile private sunt create online (durează aproximativ 3 h), 2500 de servicii electronice disponibile publicului pe platforma <https://www.eesti.ee>, 3 min. durează votarea la alegerile parlamentare, pentru APL sau parlamentul UE, prin internet.

În cazul Republica Moldova, gradul de digitizare este în continuă creștere, consumatorul este familiarizat cu soluțiile digitale și peste 75% din populație folosește internetul, atât la rețele de fibră optică, cât și la internetul mobil: peste 98% de localitățile din țară au prezență la punct fix de acces la fibră optică și peste 98% este acoperirea localităților cu internet mobil de înaltă capacitate. - 4.36 milioane de telefoane mobile activ conectate (depășind numărul populației).

Totodată, partea de servicii publice digitizate nu este suficient de dezvoltată, Guvernul Republicii Moldova reușind digitizarea a circa 126 servicii publice pentru cetățeni și mediul de afaceri din peste 580 de servicii publice existente. Astfel, sunt necesare măsuri pentru optimizarea activității ghișeelelor unice, incluziunea digitală a beneficiarilor la nivel local, sporirea

nivelului de adopție a serviciilor electronice, precum și asigurarea durabilității financiare a acestora.

Drept concept general, guvernarea electronică este o guvernare care aplică schimbul de date prin interacțiunea dintre administrații, cetățeni și mediul de afaceri, la prestarea serviciilor publice, cu utilizarea mijloacelor electronice. Putem spune că guvernarea electronică reprezintă modalitatea de aplicare și utilizare a tehnologiilor informaționale și de comunicații, în scopul asigurării accesului la informație și prestării serviciilor publice în regim interactiv.

Avantaje de digitalizare a APL

Așadar, cu siguranță schimbul de date și accesul la informații în format electronic poate face relația dintre cetățeni și APL să fie mai strânsă oferind avantaje ambilor participanți: APL-urilor mai mult sprijin în activitățile desfășurate și mai multă încredere în datele obținute, și cetățeanului mai multă înțelegere și rezolvarea mai eficientă și mai rapidă a problemelor sale.

Printre beneficiile care ne așteaptă în urma implementării scenariului de schimb de date/informații electronice, putem constata următoarele:

- eficiență sporită în activitatea administrației publice locale;
- acces extins la serviciile administrative;
- asigurarea transparenței, reducerea birocrăției și corupției în activitatea autorităților administrației publice;
- stimularea creării și implementării sistemelor și aplicațiilor informatice, menite să susțină procesele de reformă și dezvoltare în domeniul de e-guvernare;
- creșterea nivelului de pregătire a funcționarilor publici din autoritățile administrației publice în domeniul tehnologiilor informaționale și schimbului de date;
- dezvoltarea cadrului normativ la nivel local privind guvernarea electronică;
- nivel avansat de educație informațională;
- democrație electronică consolidată;
- grad înalt de utilizare a tehnologiilor societății informaționale.

Printre avantajele implementării scenariului de schimb de date se atestă excluderea prezentării diferitor certificate și documente de către cetățeni

în mod fizic de la instituțiile statului, care la moment se eliberează cetățeanului contra cost.

Un alt avantaj pentru folosirea schimbului de date îl constituie timpul redus de examinare a documentelor parvenite în adresa autorităților publice deoarece pot accesa informația de care au nevoie în format electronic (despre persoanele fizice, agenți economici, bunuri aflate în posesie, etc) din Registrele informaționale ale statului, în timp real cu date actualizate și veridice.

Totodată, va fi exclusă birocrația care se face la moment prin schimbul de documente, certificate, dări de seamă, rapoarte financiare, între primării, sau primării și centre raionale, deoarece aceste documente vor fi accesate din Resursele informaționale și nu va mai fi necesar să se prezinte pe suport de hârtie.

Aspecte normative

Scopul și temeiul legal de accesare a datelor electronice al APL-urilor, este reglementat de către Legea nr. 436-XVI/2006 privind administrația publică locală, care stabilește și categoriile de participanți la schimbul de date: autoritățile publice locale, cetățenii țării, agenții economici. La data de 19 iulie 2018, ca inițiativă a Guvernului Republicii Moldova, a fost aprobată Legea nr. 142 cu privire la schimbul de date și interoperabilitate. În conformitate cu art.1 alin. (1) al Legii nr. 142/2018, scopul legii este de a facilita și eficientiza schimbul de date și interoperabilitatea în cadrul sectorului public, precum și între sectorul public și cel privat, în vederea creșterii calității serviciilor publice prestate, a creării noilor servicii publice electronice și asigurării securității informaționale. Legea menționează că prin schimbul de date se înțelege punere la dispoziție a datelor/informațiilor de către autoritățile publice/private și consum al datelor de către consumatori de date sau transmitere a datelor dintr-un sistem informațional către un alt sistem informațional. La data de 03.04.2019 a intrat în vigoare Hotărârea Guvernului nr. 211 privind platforma de interoperabilitate (MConnect), care prevede în pct. 45 că consumatorii de date care nu dețin sisteme informaționale capabile să consume date în regim automatizat, pot accesa datele respective utilizând serviciul Portalului Guvernamental de Date (www.date.gov.md).

În contextul celor menționate și reieșind din atribuțiile pe care le au autoritățile administrației publice locale, prevăzute în Legea nr. 436/2006 privind

administrația publică locală, APL-urile au oportunitatea de a accesa date/informații, cu titlu gratuit, deținute în Registrele Informaționale de Stat (*Registrul de stat al populației, Registrul de stat al unităților de drept, Registrul bunurilor imobile, Registrele informaționale deținute de Casa națională de asigurări sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină, ș. a.*) și a le folosi în scopurile de serviciu, evitând în acest sens informația pe suport de hârtie.

Digitalizarea APL-urilor în Republica Moldova

Prin schimb de date și e-Guvernare, APL-urile pot fi mai eficiente, pot oferi servicii mai bune, pot răspunde cerințelor cetățenilor privind transparența și responsabilitatea, pot deveni mai incluzive, restabilind totodată încrederea cetățenilor în autorități și serviciile prestate.

Un exemplu de succes în acest sens îl reprezintă raioanele de nord, Edineț, Rîșcani și Glodeni care accesează la moment date despre persoanele fizice, date din contul persoanei asigurate social, informații despre venitul salarial, lista de bilete de tratament sau compensații acordate persoanei, lista plăților/prestațiilor de asigurări sociale stabilite persoanei.

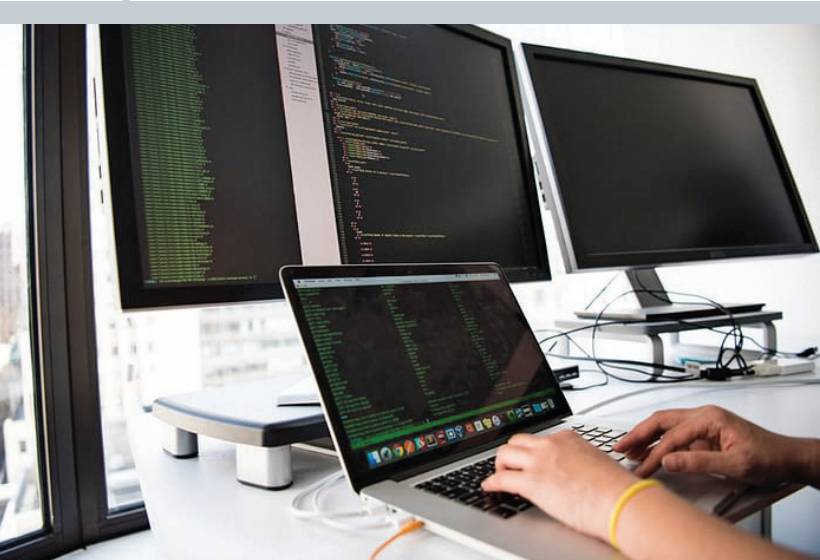
Preturile și suburbiile municipiului Chișinău au acces la date de la Casa Națională de Asigurări Sociale și din Registrele informaționale ale Serviciului Fiscal de Stat.

Strășeni, Leova și Ialoveni accesează date despre plățile de asigurări sociale de care beneficiază persoana fizică și veniturile salariale.

Din cele expuse, observăm că aria de acoperire a teritoriului Republicii Moldova care utilizează cu succes mecanismul de schimb de date în mod electronic este foarte mică, astfel încât gradul de acoperire a acestui sector este puțin vizibil și necesită a fi promovat în continuare.

Aceste servicii trebuie să satisfacă necesitățile zilnice ale cetățenilor și să excludă deprinderea de a sta în rând la ușile instituțiilor statului (Agenția Servicii Publice, Casa Națională de Asigurări Sociale, Serviciul Fiscal de Stat, etc), pentru că toată informația deținută de către aceste instituții poate fi accesată online de reprezentanții primăriilor și centrelor raionale.

Mai mult, în acest sens există și Legea nr. 142/2018 cu privire la schimbul de date și interoperabilitate, care obligă autoritățile publice să asigure prestarea serviciilor fără a solicita documente în cazul în care

Sursă foto: <https://edubao.org/>

datele conținute în aceste documente sunt disponibile în Registre informaționale și pot fi consultate și preluate în regim online.

Bariere și impedimente în digitalizarea APL

La moment, constatăm că există un șir de bariere și impedimente în digitalizarea APL, printre care putem evidenția nivelul scăzut de cunoștințe în domeniul Tehnologiilor Informaționale, gradul redus de alfabetizare digitală. Cetățenii nu cunosc despre serviciile digitale și avantajele acestora în comparație cu cele tradiționale și persistă frica de a face o schimbare și a ieși din zona de confort. Popularizarea serviciilor electronice necesită o promovare urgentă, în special la nivel local, cu depistarea unei instituții lider care ar fi responsabilă de acest segment.

Un impediment major este lipsa parteneriatului social între principalii actori ai guvernării electronice: administrația publică centrală, administrațiile publice de nivel local, mediul de afaceri, societatea civilă, comunitatea academică, precum și voința politică, care poate rezolva lucrurile repede atunci când politicienii înțeleg problema și beneficiile digitizării serviciilor publice și nu au frica de a-și asuma riscurile schimbării.

Totodată, există necesitatea de asumare la nivel de stat a responsabilității pentru procesul de digitalizare a APL-urilor, inclusiv folosirea și implementarea schimbului de date în format electronic.

Măsuri și intervenții pentru accelerarea procesului de digitalizare a serviciilor publice la nivel autorităților publice locale

Pentru accelerarea procesului de digitalizare a serviciilor este necesar depistarea unui lider (instituție, ONG, persoană, grup de lucru din cadrul consiliului sau primăriei) care ar promova stimularea folosirii pe larg a serviciilor digitale prin programe de educație, instruire digitale fizice sau online, mass-media locală, campanii de comunicare și prezentarea modelelor de succes, inclusiv în domeniul schimbului de date. Acestea pot fi inițiate în colaborare cu I.P. Agenția de Guvernare Electronică, Congresul Autorităților Locale din Moldova sau ONG-uri specializate pe domeniu de e-Guvernare și necesită a fi prezentate într-un limbaj comod și accesibil societății.

Mai mult, este necesar de a fi într-un contact direct cu reprezentanții autorităților publice și cetățenii, deoarece o soluție electronică va fi acceptată de societate, doar atunci când aceasta va fi dezvoltată și pusă în aplicare ținând cont de necesitățile și realitățile care sunt la nivelul comunității și care aduce un beneficiu final pentru toți: consiliu – primărie – cetățean.

Astfel, în baza acestui rol atribuit, entitatea responsabilă trebuie să elaboreze un plan de acțiuni pe termen lung, mediu și scurt care ar facilita procesului de digitalizare a serviciilor publice la nivel autorităților publice locale, precum și accesul APL-urilor la Registrele Informaționale de stat în scopul consumului de date/informații pentru folosirea în exercitarea atribuțiilor de serviciu care îi revin.

Pe termen lung, este necesar de a dezvolta un Web Serviciu unic pentru APL, capabil să ofere posibilitatea tuturor APL-urilor să digitizeze procesele sale interne (înregistrarea cererilor, eliberarea documentelor, oferirea serviciilor electronice, schimbul de informații între APL-uri), inclusiv să consume date în format electronic.

Pe termen mediu se propune studierea business procesului intern al APL-urilor, organizarea unor ședințe cu consiliile raionale și locale, primăriile pentru identificarea setului de date/informații de care acestea au nevoie să le consume în exercitarea atribuțiilor și înaintarea unei Cereri centralizate din numele APL-urilor pentru a avea acces la date.

Pe termen scurt, sau imediat, se impune necesitatea de a identifica un grup țintă de primării, consilii

raionale și locale și organiza o campanie de informare pentru prezentarea beneficiilor schimbului de date în format electronic prin intermediul Portalului Guvernamental de Date, în scopul pilotării acestui scenariu, care ulterior va fi aplicat pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Un moment foarte important în rezolvarea acestui impact de digitizare este conlucrarea cu politicul pentru a stabili o viziune națională întru avansarea e-Guvernării în Republica Moldova și în special la nivel local. Implicarea și voința politică va reduce din barierele și reticența instituțiilor publice la schimbările de digitizare și totodată poate modifica și moderniza cadrul normativ la nivel central și local în cazul în care există necesitatea.

Exemple de succes

Dezvoltarea infrastructurii aparatului administrativ și debirocratizarea sistemului intern din cadrul unui APL poate fi realizat prin implementarea soluției de transformare digitală a administrației publice locale. Această tendință este în creștere la nivelul Uniunii Europe și drept exemple de succes pot fi redate programe informatice integrate de e-guvernare locală „CityManager” sau „Smart Village” aplicate pe larg în România.

Concret, printre serviciile pe care le pot accesa administrațiile locale care au implementat această soluție de e-guvernare, se numără cele de depunere de documente online, semnalarea online a problemelor, plata taxelor, impozitelor și amenzilor online prin metode moderne (QR Code, Cod bare, Mobile Wallet, online banking), Ședințe de Consilii locale online, registratură electronică, verificarea online a documentelor, eliberarea online a documentelor precum certificate fiscale, adeverințe din Registrul Agricol.

Un alt exemplu de succes este Tallinn, care își dezvoltă ambiția de a deveni centrul lider al orașelor inteligente și al inovației printre capitalele mai mici din lume și pune accentul acum pe gestionarea datelor pentru o mai bună luare a deciziilor și consolidarea capacităților pentru toate inițiativele orașelor inteligente. Astfel, dintre cele mai inovative experiențe pot fi menționate *digitalizarea ședințele Consiliului municipal*, unde consilierii se conectează cu o carte de identitate sau un ID mobil, pot să își înregistreze dorințele de a vorbi la punctele de pe ordinea de zi, să voteze în siguranță asupra tuturor deciziilor și să verifice corectitudinea votului.

Există deja destul de multe proiecte interesante de oraș inteligent implementate în Tallinn. De exemplu, planificarea orașului folosește un număr foarte mare de soluții de geo-informație de ultimă generație. Întregul proces de planificare este integrat cu aplicații de hărți de înaltă calitate, baze de date online și capacități de analiză. Metodele și tehnologiile virtuale sunt utilizate pentru a realiza propria construcție a orașului. Există o tehnologie pentru monitorizarea aerului urban și măsurarea fluxurilor de trafic. Cele 900 de baterii și senzori ai panourilor solare atașați la posturile de iluminat stradal din Tallinn vor începe să colecteze date despre mediu și trafic. Proiectul ar putea contribui, în viitor, la reducerea zgomotului și, astfel, să creeze un peisaj urban mai prietenos.

Cele mai populare e-Servicii electronice în Tallinn, dintre care unele sunt disponibile și pe dispozitive mobile, sunt aplicația mobilă și web a transportului public (orare, urmărire online, planificator de călătorii, hartă a orașului), aplicația pentru camerele de trafic, deoarece acoperă toate cele mai importante intersecții din Tallinn, iar aplicația oferă cele mai relevante informații despre blocajele de trafic, harta web oficială din Tallinn, oferind cele mai detaliate și actualizate informații despre evoluțiile din spațiul orașului.

Tallinn are 86 de servicii electronice complet digitale, de ultimă generație, unde este posibil să depuneți o cerere, să oferiți feedback online despre proces și să beneficiați de multe alte servicii digitale eficiente, cum ar fi cererea pentru indemnizația unică de naștere, cereri către arhiva orașului pentru eliberarea documentelor, cereri de finanțare din partea agenților economici pentru sprijinirea inițiativelor antreprenoriale din partea conducerii orașului, solicitarea de licențe și permise pentru organizarea de adunări și evenimente publice.

Parțial digitale sunt toate serviciile disponibile în Tallinn, care sunt în total 570. Pe pagina web a administrației orașului, există o bază de date cu servicii în care toate sunt prezentate și descrise.

Planurile de viitor ale Republicii Moldova trebuie să tindă spre digitizarea orașelor și satelor, pentru ca oamenii să poată **solicita sau consuma serviciile dorite folosind doar canale electronice. Pentru a realiza acest lucru este necesar să promovăm dezvoltarea soluțiilor electronice care le vor înlocui pe cele tradiționale, oferind cetățenilor oportunitatea de a beneficia de servicii digitale eficiente în mod gratuit și în timp redus.**

#THEBESTWAYBULLETIN NO.7

DESPRE NOI

Laboratorul de Inițiative pentru Dezvoltare (LID Moldova) este un Think-Do Tank, independent, non-profit, neguvernamental și non-partizan din Republica Moldova. A fost fondat în 2019 pe viziunea unui stat modern și liber și are la bază următoarele direcții strategice:

1. Cercetare, inovație și dezvoltare economică;
2. E-transformare și modernizarea serviciilor publice;
3. Abilitarea și promovarea agenților schimbării;

Conform statutului, scopurile Fundației LID Moldova sunt:

- Întocmirea de analize, studii, campanii în domeniul social și economic;
- Desfășurarea altor activități din domeniul social și economic;
- Instruirea și susținerea altor ONG-uri din regiune cu același profil.

Misiunea LID Moldova este de a împuternici indivizii, organizațiile și instituțiile publice să devină agenți ai schimbării și să ofere expertiză care să ducă la dezvoltare.

LID Moldova este implicat în promovarea valorilor democratice și construirea unui spațiu pentru dialog în care oamenii se pot exprima liber și constructiv. Inițiativa se află în centrul efortului nostru și o vom încuraja în orice mediu – de la mici comunități de oameni adunați în jurul obiectivului de îmbunătățire a spațiului lor de viață, organizații ale societății civile care se luptă pentru transparență și corectitudine, până la comunitățile academice care lucrează asupra unor idei de anvergură atât acasă, cât și în Europa.

Valorile fundamentale sunt responsabilitatea, meritocrația, precum și celebrarea succesului, a deschiderii și a libertății. Republica Moldova este un stat tânăr, dar a fost construit pe răni ale trecutului. De aceea, promovarea meritocrației în toate aspectele vieții economice, politice, culturale și sociale trebuie să devină o prioritate. Precum și consolidarea unei comunități de gândire critică în Moldova, capabilă să avanseze idei pentru o economie prosperă, un guvern de încredere și o societate civilă consolidată.

